

Objavljeno v internem glasilu Mariborske knjižnice Informator, št. 148, november, december 2016, str. 31

16. pravljичni dan s simpozijem Prenos pravljic v raznotere pojavne oblike in umestitve

Lea Hedl

V sredo, 16. novembra 2016, smo pripravili že šestnajsti Pravljіčni dan, ki smo ga tokrat pospremili s simpozijem *Prenos pravljic v raznotere pojavne oblike in umestitve*. Vsebinsko poln in razgiban dan smo začeli s Pravljіčnim jutrom, ko so Zverinice iz stripa v Večnamenski dvorani nagovorile osnovnošolske otroke. Nato smo se preselili v Svečano dvorano Rotovž, kjer smo v simpozijem delu prisluhnili razmišljanjem in pogledom priznanih strokovnjakov in avtorjev o pravljicah, zgodbah, ljudskem izročilu in o njihovih raznovrstnih in mnogoterih pristopih in umestitvah. Celodnevno dogajanje smo zaključili zvečer, s pripovedmi za odrasle in tako ponovno napolnili Svečano dvorano. Priprava takega dogodka, iz vsebinskega in organizacijskega vidika, ni majhen zalogaj, in da je vse potekalo tako kot mora, se zahvaljujemo vsem, ki ste nas tisti dan podprli, pokazali dobro voljo in nam vsak po svoje pomagali.

Besedilo: Ana Dolinšek, fotografije: Meta Blagšič (pravljіčno jutro), Sabina Fras Popović (simpozij), Robert Kereži (simpozij in pravljіčni večer)

**PRAVLJІČNI DAN S SIMPOZIJEM
PRENOS PRAVLJIC V RAZNOTERE
POJAVNE OBLIKE IN UMESTITVE**
Sreda, 16. novembra 2016

PRAVLJІČNO JUTRO ZA OTROKE
Večnamenska dvorana, Rotovški trg 2
ob 9. uri

Zverinice iz stripa
Striparsko-pripovedovalska animacija po motivih
rezijskih ljudskih zgodb
Pripovedujejo:
Ana Duša, Špela Frlic, Rok Kušlan
Striparski VJ-ji:
Kaja Avberšek, David Krančan, Andrej Štular
Glasba: Jelena Ždrale

PRAVLJІČNI VEČER ZA ODRASLE
Svečana dvorana Rotovž, Rotovški trg 1
ob 20. uri

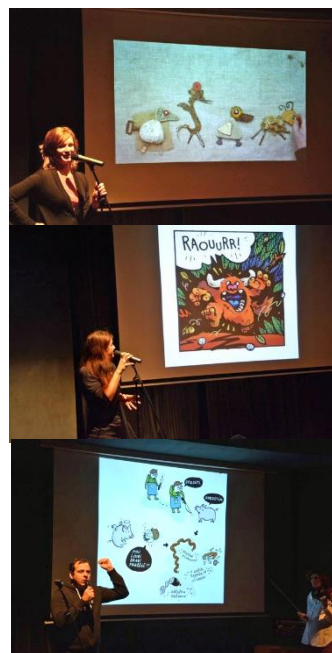
Nastopili bodo:
Lea Hedl, Agica Kovše, Jerca Cvetko,
Jure Engelsberger, Boštjan Gorenc – Pižama,
Rok Kušlan, Jelena Ždrale
Glasba: Brina Vogelink

**SIMPOZIJ
PRENOS PRAVLJIC V RAZNOTERE POJAVNE OBLIKE IN UMESTITVE**
Več informacij na www.mb.sik.si

Ilustracija: Kaja Kosmač
Dopisje je del projekta literarnih pridelav, ki ga sfinancira Javna agencija za izobrazbo, Republika Slovenija

Že vabilo na 16. Pravljіčni dan nas je takoj popeljalo v svet pravljic. Ilustracija Kaje Kosmač nas s strumnim korakom vabi, da vstopimo ali bolje rečeno zakorakamo v svet pravljic, kot ga mogoče še ne poznamo. In smo si dovolili!

Jutro se je začelo razigrano, saj smo z otroki prisluhnili **striparsko-pripovedovalski animaciji po motivih rezijskih ljudskih zgodb**, ki so nam jih pripovedovali **Ana Duša, Špela Frlic in Rok Kušlan**, z izvrstno glasbeno spremljavo violinistke **Jelene Ždrale**. Žal se je pravljіčno jutro prehitro zaključilo, otroci so se nasmejani vračali v šolo, udeleženci Pravljіčnega dne pa smo stopili resnejšim temam naproti.

*V pravljіčnem jutru je dvorana
pokala po šivih.*

Po vedno prijaznem pozdravu predstavnic Službe za mlade bralce Mariborske knjižnice in spodbudnih besedah direktorice Dragice Turjak, nas je v simpozij vpeljala moderatorka dr. Mojca Ramšak.

Začeli smo z dr. **Ambrožem Kvartičem**, ki nas je takoj postavil na nam neznana tla, saj je bila njegova tema »**Tja ne hodi, tam straši**« - fenomen pripovedne ostenzije vsaj meni povsem novo področje. Že pri besedi ostenzija se je »ustavilo«. Seveda nam je bil ta pojav, poznan v folkloristiki, lepo obrazložen. V semantiko ga je vpeljal Umberto Eco. Smisel pojma je, da gesta

nadomesti kompleksno stvar, se pravi, da zgodbo (kot kompleksno reč) z gestikulacijo ali drugimi praksami dodatno osmislimo. Kot primer nam je bila predstavljena zgodba iz vsakdanjega življenja. Iz pogovora dveh žensk razberemo, da se ena v avtu, ko čaka na semaforju, vedno zaklene. Razlog za to je zgodba, ki jo je slišala, da so nekoga na tak način oropali. S pomočjo primera analiziramo, kako kontekst vpliva na razvoj zgodbe. V današnjem času je specifična, da je vedno najprej zgodba, pripovedovalec pa nato reagira na zgodbo. Če ostanemo še malo pri bolj strokovni terminologiji, naj naštejemo še vse tri oblike ostenzij: to so protoostenzija, kvaziostenzija in psevdostenzija.

Protoostenzija – govorimo o pripovedovanju v 1. osebi, tako imenovanem ponotranjenem pripovedovalskem elementu (primer zgodbe: sladoledarji albanskega rodu naj bi uporabljali kornete za čiščenje ušes in zato marsikdo ne poje korneta do konca, ampak odvrže zadnji del). Kvaziostenzija – predstavlja interpretacijo sveta skozi zgodbo, skozi kolektivni efekt, npr. panika (primer zgodbe: žiletke na kopalnišču). Psevdostenzija – predstavlja poustvarjanje zgodb; od potegavščine, do odrske predstavitve, filma, aplikacij... (primer zgodbe: iskanje zakladov na podlagi zgodb in preverjanje samih zgodb; Celjski ninja). Če strnem, se pripovedna folklorična udejanja v veliko raznoterih oblikah. Prepoznavanje zgodb je prvi pojav, kar je zelo pomembno pri raziskovanju vseh oblik; drugi pojav pa je, da kljub temu, da pripovedna folklorična izginja, je v bistvu vpeta v naše življenje prav skozi razne konkretne prakse.

Ana Duša nam je predstavila **Pripovedovanje in sodobne gledališke prakse**. Kot izkušena voditeljica Pripovedovalske šole in Pripovedovalskega varieteteja nam je predstavila svoje raziskave na področju povezave med pripovedovanjem in gledališkim izrazom, predvsem uličnim gledališčem. Pripovedovalce deli na dva vala. Prvi val pripovedovalcev seže nekje do leta 2000, drugi val pa temu sledi. Za prvi val naj bi držalo, da se pripovedovalci distancirajo od gledališča in se približajo literaturi, za drugi val pa naj bi bilo značilno večje spogledovanje z gledališčem. Tudi pripovedovalec in igralec sta dve različni entiteti. Za sodobne pripovedovalce je značilno bolj pogovorno pripovedovanje, zgodba je vsakič drugačna, spontani način govora. Nasprotno pa za igralce pripovedovanje ni samoumevno. Torej je med igralcem in pripovedovalcem velika razlika. Igralec ima odrsko identiteto. Pripovedovalec pa pripoveduje zgodbe. Zgodba predstavlja zaključeno enoto, medtem ko igralec govori le svoj del zgodbe in podoživlja lik. Za pripovedovalce so značilne bolj ljudske zgodbe in neposredna vez s publiko. Pomembno pri pripovedovalcu je tudi, da prevzema odgovornost za vsako izrečeno besedo. Za pripovedovalce je pomembno povezovanje s teatrom.

Pavle Učakar nas je popeljal v **Pravljичne podobe v otroškem leposlovju na Slovenskem**. Kot likovni urednik za otroško in mladinsko knjigo se ukvarja z vprašanjem, kaj je kakovostna ilustracija. Tudi likovni jezik je tisti, ki govori zgodbo. Prav zaradi ilustracij je tekst lahko bolj izčiščen in brez nepotrebnih opisov. Slika pove, kar se ne da ubesediti, ali pa tisto kar nam ni potrebno ubesediti (npr. rdeče hlače). Predstavil nam je svoj način sodelovanja in pogovorov z ilustratorji ter pomembnost likovnih tehnik kot pripomočka pri pripovedovanju zgodbe (npr. risanje z ogljem – grobost, zemeljskost). Ilustrator mora glede na vsebino zgodbe, dolžino stavkov, zven besed določiti vizualni pristop in izbor tehnike. Najpomembnejša pa je avtentičnost. Zakaj so pomembne ilustracije? Predstavljajo magijo, da nas zgodbe prepričajo in nam predstavijo razlago sveta skozi fantazijo. Da ne bi pozabili, kje smo se zbrali, nam je dr. **Mojca Ramšak** predstavila **Zdravje in bolezni v pohorski pravljичni prozi**. Kot etnologinja, filozofinja in antropologinja se je posebej ukvarjala z vprašanjem zdravja in bolezni na Pohorju. Za ta namen je pregledala čez 1500 pohorskih bajk,

pravljic, pripovedk in legend. Za Pohorje v 19. stol. je bilo značilno pomanjkanje zdravnikov (težave so predstavljali geografska oddaljenost, prisotnost nemcev, finančne težave) ter zdravljenje z magijo in čaranjem (uporaba zelišč in živalskih produktov). V zapisih je prisotno veliko likov, ki so izobčeni, pijanci, zasledimo pa tudi zle duhove, tako v vlogi zaščitnikov kot sovražnikov znanja. Kljub težkim pogojem življenja na Pohorju pa je bilo tam tudi veliko stoletnikov, ki so obravnavani kot modreci (pr. Jurij Vodovnik – pohorski tkalec). Prav upodobitev zla je zelo zanimiva, saj so zli liki upodobljeni z različnimi defekti in posebnostmi, zelenobradi, zelenolasi in z izbočenimi očmi (pr. Jezernik, Hostnik). V pravljicah je izpostavljena tudi strategija preživetja (nabiralništvo: mravljinčja jajčeca, škorpioni). Kljub vsej trmi, zaprtosti, alkoholizmu in drugim pohorskim značilnostim pa je potrebno poudariti, da je prisotnih veliko šaljivih zgodb.

Pravljica med besedo in animirano podobo je bila osrednja tema mag. **Špele Frlić**, ki se ukvarja s sodobnim pripovedovanjem. Poudarila je, da obstajajo različni ljudje z različnimi načini pripovedovanja, ravno tako pa obstajajo različni žanri pripovedovanja. S pomočjo podob pripovedovalec predaja zgodbo. Jezik je tisti, ki ima sposobnost spodbuditi podobo, ne govorimo le o posredovanju zgodb, ampak o estetiki istovetnosti. Zanimiva je bila tudi njena primerjava pripovedovanja zgodb z metaforo »kino za revne«. Pripovedovalec tvori podobe skozi dva temeljna pripovedovalska pristopa, to sta sprotna ubeseditvena improvizacija in glasovna interpretacija. Ko se pripovedovanju pridruži še podoba v obliki ilustracije ali animacije, pa postane izkušnja sprejemanja zgodbe povsem nova. Prav pripovedovanje rezijanskih pravljic s pomočjo podobe je sedaj v ospredju njenega dela.

Grafična oblikovalka in ilustratorica **Kaja Kosmač** nam je predstavila nastajanje knjige **Rdeče jabolko**, srhljive pravljice, kjer je prevrednotena pravljica izvorne Rdeče kapice. Najprej se je spoprijela z ilustracijo, zaradi srhljivosti pravljice je povabila k sodelovanju Svetlano Makarovič, ki je soustvarjala tekst knjige. Zgodba temelji na srednjeveških zgodbah francoskih in italijanskih različic, z veliko nasilja, sirotami, nesrečniki. Zgodba je bila namenjena vsem (predvsem odraslim). Šele z zapisovanjem zgodb prihaja do cenzure, bolj izčiščenega teksta, zaradi vzgoje otrok in namembnosti pravljic meščanskim otrokom pa so uvedeni srečni konec, da je dobro nagrajeno in slabo kaznovano ter prisotnost junaške moči pri moških; pravljice postanejo priročnik meščanske družbe. Govorimo o popačenju pravljic. Kaja Kosmač se je s svojim likovnim pristopom vrnila k temnim barvam (črna barva) z dodatkom rdeče, uporablja mešane tehnike (svinčnik, tuš, akril) in zelo pomembno je, da je besedilo pravljice v sedanjiku. Zelo pomembna je brezimnost, ki je vodilni motiv. Poslanstvo deklice je dobiti ime in identiteto. Izvrstna je tudi karakterizacija junakov in predstavitev simbolov (volk – zverina, brez človeških atributov; simbolika železnega oblačila; gozd kot zaznamovan prostor - prostor iniciacije; jabolko – v obliki srca, ki ga podari materi; prisotna je tudi skrunitev materinega telesa – kurjenje kosti, pitje krvi). Konec pravljice pa ostaja odprt. S stališča volka pa ni nič tragično, temveč je vse relativno, tudi ko poje jabolko.

V **Ljudske pesmi, zgodbe in pravljice z Brino in lutkami** nas je popeljala **Brina Vogelnik**, pevka, plesalka, lutkarica, oblikovalka in umetnica. S pomočjo lutke škratovke Rajčice nas je popeljala v svet pravljic, nam predstavila, kdo je odgovoren za njeno navdušenje nad lutkami in nas popeljala v pravljico Trdoglav in Marjetica. S svojim glasom in podobami lutk smo bili deležni pravljичnega doživetja.

Sledila je še ena pojavna oblika pripovedovanja. **Jerca Cvetko** nam je predstavila tradicionalno japonsko umetniško obliko pripovedovanja zgodb in pravljic **Kamišibaj gledališče – pripovedovanje zgodb ob slikah v malem lesenem odru**. Kamišibaj gledališče predstavlja pripovedovanje ob slikah, ki so postavljene v lesen okvir (mali oder), pripovedovalec slike, ki prikazujejo trenutke v pripovedi, izvleče. To je zelo intimno gledališče, za manjše število gledalcev. Na Japonskem je bilo to gledališče namenjeno otrokom (»risanke« za otroke). Izdelava in pripovedovanje kamišibajev ima tudi terapevtske značilnosti. Izdelava lesenega odra, izbira zgodbe, priprava slik in oblikovanje tekstov zahteva veliko dela, zato pa je rezultat zelo oseben in izkušnja izjemna. Več o kamišibajih najdete na www.slikovedke.com.

Simpozij je zaključil **Boštjan Gorenc – Pižama z Digitalnimi pravljicami**. Na zabaven način nas je vpeljal v knjigo sLOLvenski klasiki 1, predvsem v parodične predelave ljudskih in nam bolj poznanih otroških pravljic. Moram priznati, da me samo branje iz te knjige ni tako navdušilo, kot so me razlage in predstavitev dekonstrukcije izvorne zgodbe in ponovna rekontekstualizacija v živo. Mojstrsko nam

je s svojim nastopom približal pravljice umeščene v spletno okolje. Naj naštejemo v katere pravljice smo bili s pomočjo anahronizmov in popkulturnih referenc vpeljani: Trnjulčica, Sneguljčica, Tri botre lisice, Muca copatarica, Mojca Pokrajculja, Pekarna Mišmaš, Peter Klepec, Kdo je napravil Vidku srajčico in Kozlovska sodba v Višnji gori. Želja prevajalca, stand-up komika in pisatelja je zmotivirati mlade bralce, to pa počne na humoren način, čeprav se včasih spopada tudi z neprijetnimi stvarmi.

Predavatelji simpozija: Boštjan Gorenc – Pižama, Jerca Cvetko, Špela Frljic, Brina Vogelnik, Pavle Učakar in Ambrož Kvartič

Zadnje dejanje Pravljničnega dne je bil **Pravljnični večer za odrasle**, kjer smo še v praksi spoznali raznotere pojavne oblike in umestitve pravljic. Pripovedovali so **Lea Hedl, Agica Kovše, Jerca Cvetko, Jure Engelsberger, Boštjan Gorenc – Pižama, Rok Kušlan** z glasbeno spremljavo **Jelene Ždrale**, za glasbo je rahločutno poskrbela **Brina Vogelnik**. Bilo je čudovito!

Lea Hedl, Agica Kovše, Jerca Cvetko, Jure Engelsberger, Boštjan Gorenc - Pižama, Rok Kušlan, Jelena Ždrale, Brina Vogelnik in Katrin di Davide so ustvarili sijajen večer!

